Kur’an Kıraatlarının Yedi Vechi’ne Dâir

Müellif :**Muhammed Zahid El-Kevseri**

Dipnotlar & tercüme: **Abdullah HİÇDÖNMEZ**

Tarih, asırlar boyunca Ümmeti Muhammed’in Kur’an’ı Kerim’in ezberlenip ezberletilmesine, uzak-yakın ona dair ne varsa ders olarak okutulmasına, tedvin ve tevzi edilmesine olan büyük ilgisi gibi bir ilgiyi hiç bir ümmet için bugüne kadar kaydetmemiş ve kıyamete kadar da etmeyecektir. Çünkü Allah Teâlâ Hicr suresinin dokuzuncu ayetindeki Kur’an’ı Kerim’in kendisi tarafından korunmasına dair olan şu vaadine sadık kalmıştır. “Şüphesiz o Zikr’i (Kur’an’ı) biz indirdik biz! Onun koruyucusu da elbette biziz.”

köy veya şehirde İslam topraklarının herhangi bir yerinde yaşayan Küçük büyük, genç yaşlı, her Müslüman O Kur’an’ı öyle bir ezberlemiştir ki şayet çok uzak beldelerde birisi O’nu okurken bir kelimesinde veya bir harfinde veya bir harekesinde yanılacak olsa, orada derhal onu ikaz edecek ve onu doğruya irşâd edecek birini bulacaktır.
Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem), nazil olan her bir kuran ayetini indikten hemen sonra ezberletmeye son derece ihtimam gösterirdi. Sahabesini Kur’an’ı öğrenme ve öğretmeye teşvik eder, onlara şöyle buyururdu: ***Sizin en hayırlınız Kur’an’ı öğrenen ve öğreteninizdir.***[1] Bu sadette onlarca sahih hadis varit olmuştur.
Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem), Mus’ab bin Ümeyr’i hicretten önce birinci Akabe biatinde Evs ve Hazreç kabilelerine Kur’an öğretmek için göndermiştir. Mus’ab, Medine’de bulunan *Daru’l-Kurra’ya* varıp onlara Kur’an öğretmiştir. Hicretten sonra da Mescidi Nebevi kimsesiz, fakir sahabeler için sığındıkları, Kur’an öğrenip öğrettikleri bir okuma evi görüntüsündeydi. Daha sonraları yeni fetihler oldukça uzak bölgelere gidip öğrendiklerini oralara öğretirlerdi.
Peygamberin emriyle sahabenin büyüklerinden bir topluluk Medine’yi Münevvere’de insanlara Kur’an öğretmek için bütün vakitlerini sarf ediyorlardı. O kadar ki, sonunda Medine kurralar ile dolmuştu. Mekke’yi Mükerreme’de önce Muaz bin Cebel sonra İbnü Abbas sayılamayacak kadar çok insanlara Kur’an ve Kur’an ilimlerini öğretmek için büyük gayretleri olmuştu. İbn Mes’ud’da Küfe’de birçoklarına Kur’an ve Kur’an ilimlerini öğretmişti. İlim ehlinden kendine güvenilen bazıları, bizzat İbn Mes’ud’dan ve onun okuttuklarından okuyan kurra sayısının on dört bin olduğunu bildirmişlerdir. Ebu Musa el-Eş’ari’de Basra’da bunun benzeri çalışmalar yapmıştır.
Hafız İbnu’d-Dureys Ebu Abdillah Muhammed b. Eyyüb el-Becelî, “Fezailü’l-Kur’an” adlı kitabında Müslim’den o da Kurre’den o da Ebi Raca’dan şöyle dediğini nakletmiştir: Ebu Musa, Basra Mescidine girip bizi toparlar ve halka halka oturtur bize Kur’an okutturdu.
Tarihu İbn Asakir’de ve Ebu Zür’a ed-Dimeşki’nin Tarihu Dimeşk’inde geçtiği üzere Ebu Derda (Allah ondan razı olsun) Dimeşk Camisi’nde güneş doğduktan öğlene kadar Kur’an öğretirdi. Talebelerini onarlı gruplara ayırır, her bir grubun başına onlara Kur’an öğretecek talebelerinden birini tayin ederdi. Kendisi de başlarında durur ve onları kontrol ederdi. Takıldıkları bir şey olunca ona müracaat ederlerdi. Onların talebeleri ve talebelerinin talebeleri de bu şekilde devam etmişlerdir.
İşte size yedi kurrânın tabaka bakımından en önde geleni İbnü Amir (Allah ondan razı olsun), sadece onun Dimeşk’te yetiştirdiği 400 seçkin talebesi vardı. Onun kontrolü altında Kur’an öğretme vazifesini yürütüyorlardı. Mütevatir olan kıraatler aleyhinde konuşmak tehlikeli olmasına rağmen böylesi bir imamın rivayet ettiği bazı kıraatler hakkında eş-Şevkani ve el-Kinnevcî geçerli hiç bir sebep olmaksızın ileri geri konuşma cüretini göstermişlerdir.
İbnü’l-Cevzi’nin, en-Nesrü’l-Kebir isimli eserinin ikinci cildinde bunlar gibi Kur’an kıraatleri hakkında hataya düşen, düşüren ve ön yargılı olanlara karşı güzel bir bölüm vardır. Aynı şekilde ben de Mecelletü’l-İslam’ın hicri 1357 yılında çıkan 11-25-26. sayılarında bu konuda geniş bir araştırma kaleme aldım.

Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in şerefli ömründen kalan son Ramazan-ı şerifte, Kur'anın kendisine son kez arz edilmesinden başlayıp asırlar boyu tevatür yoluyla rivayet edilen kıraatlerin tamamı, yedi imamın (kurrai seb'a), hatta on imamın (kurrai aşara) tevatür olarak rivayet ettiklerinin bir kısmıdır.

Böyle olunca da bu kıraatlerden her hangi birisinin inkârı son derece tehlikeli olmalıdır. Ancak şu kadar var ki; bu mütevatir olan kıraatlerden bazılarını Müslüman'lar zaten bilirler. Diğer kısmını ise avam bilemeyip sadece kıraat ilmine kendini adamış mahir kurralar bilir. Bunun sonucu olarak birinci kısmın inkârı ittifakla küfürdür. İkinci kısmın inkârı ise; inkâr eden kişi mütevatir olduğuna dair deliller kendisine sunulmasına rağmen inkârda ısrar etmesi durumunda küfür sayılır.

Şayet meselenin tahkiki yukarıda yaptığımız şekilde yapılmayacak olursa, uzman kurralar katında mütevatir kabul edilen kırataat'i seb'a'dan bazıları aleyhine İbnü Cerir ve ez-Zamahşerî'nin dil uzatması hakikaten büyük bir vebali muktezi olacaktı.

İbn Cerir kıraat ilimlerinde mütehassıs biri değildir. O Ebu Ubeyd'in "Beş Şehirdeki Kurraların İhtilafı[2]" hakkında ele almış olduğu kitabıyla iktifa etmiştir. Böyle olunca da bu ilimde tahassüs etmiş mahir âlimlerin hata yapmadıkları yerlerde hatalar yapmıştır. Kaldı ki Ebu Ubeyd'de bu ilimde tahassüs etmiş birisi değildir. Bilakis onun çalışmaları farklı ilimlerde olmuştur. Buna rağmen kurraların ihtilafıyla ilgili ilk telifi de o yapmıştır. İşin aslı böyle olunca İbnü Cerir ile ez-Zamahşeri yaptıkları hatalarda mazur görülebilirler. Fakat deliller açığa çıkarıldıktan sonra hala onlara tabi olanlar asla mazur görülemezler.

Ebu Amr ed-Dânî'nin "et-Teysir"inde, eş-Şatibi'nin "Hırzü'l-Emani"sinde zikrettikleri kıraatlerin pek azı hariç tamamı bu ilmin ehlinin de beyan ettikleri üzere mütevatirdirler. Ayrıca Müncidü'l-Mukriin[3] ve en-Nesr'ül-Kebir'de[4] geçtiği üzere bu yedi kıraati ona tamamlayan diğer üç kıraat ta mütevatirdirler. El-Müncid'de her tabakada on tevatür kıraatin oluşma şekline dair geniş açıklamalar vardır. Ancak bu tabakalardaki on kurraya dair geniş malumat verilmemiştir.

İster biz bu kıraatleri aynı kıraatin değişik vecihleri olarak görelim, isterse de onları asırlar boyu koruna gelmiş değişik yedi kıraat olarak görelim, bu kurraların birbirleriyle olan ihtilafları, her birisinin diğer kıraatleri mütevatir kabul etmesine ve onlarla kıraat etmenin caiz olduğunu söylemesine rağmen kendince tercihi gerektiren bir sebebe dayanmaktadır. (Burada iki görüş vardır. Birincisi; kıraat ihtilafları tek bir kıraatin farklı vecihleridir. İkincisi; kıraat ihtilafları yedi ayrı kıraatlerdir.)

Birinci görüş; "kıraat vecihlerinin yedisi de evvel emirde sabit yani mevcut idi. Daha sonra Cibril tarafından Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'e Kur'an'ın son okunuşuyla altı tanesi nesh edilip bir vecih bırakılmıştır" diyenlerin görüşüdür. Bu görüş aynı zamanda "Hazreti Osman (Allah ondan razı olsun) maslahat gereği olarak insanları bir kıraat üzerinde toplamış ve diğer altı kıraati yasaklamıştır" diyenlerin görüşüdür. İbn Cerir bu görüşe meyletmiştir. Birçokları İbn Cerir.'in heybetine olan saygısından ötürü ona tabi olmuştur. Fakat bu görüş doğrudan uzak bir görüştür. İbn Hazm el-***"Fısal"*** ve ***"el-İhkâm"*** adlı kitaplarında bu görüşü şiddetle reddetmiştir. O, bu konuda haklıdır.

İkinci görüş; "farklı olan bu kıraatler Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'e Cibril tarafından son şekliyle arz edilen ve Ebu Bekir ve Osman'ın kur'anın cem edilmesinde korunmuş olan yedi ayrı kıraatlerdir" diyenlerin görüşüdür.

Şöyle ki Hz. Ebu Bekir ve Hz. Osman[5] (Allah onlardan razı olsun) döneminde Kur'an'ı cem etmek için sahabiler arasından seçilerek oluşturulan komisyonlar hatları muhtelif olan kıraatlerden cem edilmesi mümkün olanları (bütün Mushaflarda) aynı hat ile cem etmişlerdir. Zira Kurraların hatlarında şekil, nokta ve kelime ortasındaki elifler olmadığı için çoğu kıraatleri ortak bir hat ile yazmak mümkündü. Fakat bazı kıraatlerin ihtilafı birinde harf ziyadesi diğerinde o harfin olmaması şeklinde olduğundan bunları bir hat ile cem etmek mümkün değildi. Hz. Osman'ın (Allah ondan razı olsun) zamanında yapılan cem işleminde bu tür değişik kıraatlerin her birini farklı bir mushafa yazdılar. Hz. Ebu Bekir (Allah ondan razı olsun) döneminde ise bu tür değişik kıraatleri yazılan tek bir mushafın kenarlarında belirtilmişlerdir. Bu anlattığımız, El-Mukna[6] isimli eserde ve "er-Raiyye"[7] adlı kitabın meşhur şerhlerinde de aynen böyledir. Cumhur, İbn Hazm, İbn Cübâre, el-Ce'aberi ve diğerleri de bu görüşü benimsemişlerdir.

Kur'an'ın yedi harf (vecih-kıraat) üzere indirildiğine dair varit olan hadisler mütevâtir derecesine ulaşmışlardır. Buna rağmen bu hadislerin nasıl anlaşılması gerektiğine dair âlimler ihtilaf etmişlerdir. Yaklaşık kırk kadar farklı görüş ortaya çıkmıştır. Bunlardan ancak çok azına itimat edilebilir.

Vakıa Mekke fethedilip insanlar topluca İslam'a girene ve değişik Arap kabileleri Allah Resulüne heyetler gönderip İslam'a girmek istediklerini bildirene kadar Kur'an'ın büyük bir bölümü, tek vecih üzere Kureyş lügatiyle indiriliyordu.
Sonrasında Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in lügatine bir duyuşta uygunluk sağlamalarının zor olmasına binaen Cenabı Hak Hazretleri, onlara kolay olması için kendi lügatleriyle okumalarına izin verdiğini nebisinin diliyle bildirdi. Buhari, Müslim ve Tirmizi ve başkalarının rivayet ettiğii Ubeyd bin Ka'b hadisi buna delalet etmektedir.[8]
Ebu Cafer et-Tahâvî, ***Şerhu Müşkili'l-Âsâr*** adlı kitabında şöyle der: İnsanlar kendi lügatleri dışında Kur'an'ı anlamaktan aciz olduklarından onlara yedi vecih konusunda müsamaha gösterilmişti. Böylece manaları aynı kalmak şartıyla farklı lafızlarla okumalarına müsamaha edilmişti. Bu durum onlar içerisinden yazı yazmayı bilenlerin çoğalması ve lügatleri peygamberin lisanına dönüp, Kur'an'ın lafızlarını peygambere indirildiği haliyle ezberlemeye muktedir olmalarına kadar devam etti. Daha sonra peygambere inen vecih dışında okumalarına müsamaha edilmedi.
El-Kurtubi, İbn Abdi'l-Ber'in şöyle dediğini nakletmiştir. Bu söylenenlerden şu zahir olmuştur: yedi vecih, bunu gerektiren bir zaruret nedeniyle belli bir dönem için caiz kılınmıştı. Daha sonra bu zaruret durumu ortadan kalkınca yedi vecih üzere okumanın caiz olma hükmü de kalktı. Ve hüküm Kur'an'ın tek bir vecih üzere okunmasıyla sonuçlandı.
Ebu Cafer et-Tahâvî, **Şerhu Müşkili'l-Âsâr** kitabının dördüncü cüzünün 181-194 sayfalarında biraz daha nefes tüketip bu konu ile ilgili araştırmasını başka hiç bir kitapta bulamayacağınız şekilde derinleştirmiştir. Orada "azabı rahmetle, rahmeti azapla bitirmediğin sürece"[9] hadisini rivayet ettikten sonra söylediklerinden biri de şudur: Bu hadiste zikredilen yedi veçhin bizim anlattığımız manada olduğuna dair delalet vardır. Ayrıca bunlar, telaffuz şekilleri farklı olsa da manaları farklı olmayan yedi vecihtirler. Bir de şu var; Peygamber'e inen her ne kadar tek vecih olsa da Allah Teâlâ ihtiyaç ve zaruret olmasından dolayı (manaları aynı, lafızları farklı olan) şu yedi veçhe o günün şartları gereği izin vermiştir.
İmam Şafii, ***İhtilafu'l-Hadis*** adlı kitabının namazdaki teşehhüdün lafızlarının farklılığı ile ilgili bölümünde şöyle der: Sahabelerinden bir kısmı, Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in huzurunda manalarında farklılık olmadığı halde kur'an lafızlarından bir kısmını farklı okumuşlardır. Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) de onlara müdahale etmemiş ve şöyle buyurmuştur: ***"Aynen böyle Kur'an yedi vecih üzere indirildi. Size ondan kolay geleni okuyun."*** Kur'an dışındaki zikirlerde ise mana değişmediği sürece bunun evleviyetle caiz olması iktiza eder.
Elfiyyetu'l-Iraki şerhinin (s.277) "hadisi mana ile rivayet etme bahsinde" Es-Sehavi şöyle der: İmam eş-Şâfiî şöyle demiştir: Allah Teâlâ Hazretleri, insan ezberinin hataya düşebileceğini bildiğinden manasını değiştirmeyecek şekilde farklı lafızlarla kur'anı okumalarının helal olması için rahmetinin gereği olarak kitabını yedi vecih üzere indirince Kur'an dışındaki zikirlerde, mana değişmediği sürece farklı lafızlarla okumak evleviyetle caiz olur.
Yahya bin Said el-Kattân, İmam Şafii'den daha evvel bu konuya değinmiş ve şöyle demiştir: Kur'an Hadis'den daha yücedir. Onu bile yedi vecih üzere okumana izin verilmiştir.[10] El-Hatîb, el-Kifaye kitabında (s.210) Yahya bin Said'e şöyle dediğini isnat etmiştir: Manası değişmedikçe yedi vecih üzere okunmasına izin verildiği için insanlara Kur'an lafızlarını araştırmanın zor geleceğinden korkuyorum. Çünkü Kur'an hürmet bakımından hadisten daha büyüktür.[11]
İbn Hacer, ***Fethu'l-Bârî'*** adlı eserinde, Ömer ile Hişâm bin Hakîm'in *(Allah onlardan razı olsun)* Furkân suresinin okunuşu konusunda yapmış oldukları ihtilafı anlatan hadisi ve o hadis-i şerifin devamında Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) ***"Bu Kur'an yedi vecih üzere indirildi. Bu indirilen vecihlerden size kolay geleni okuyun"*** sözünü şerh ederken şöyle demiştir: Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in sözlerinde kur'anın bir kaç vecih üzere okunmasındaki hikmete ve okuyana kolaylık sağlayacağına işaret vardır.
Bu hadis şöyle diyenleri takviye eder. "Kur'an'ın yedi harf üzere indirilmesinden murad; aynı lügatten bile olsa Kur'anın manasını eşanlamlı farklı lafızlarla ifade etmektir. Zira Hişam ve Ömer'ın her ikisinin de lügatleri aynı, yani Kureyş lügatidir. Buna rağmen her biri manayı ifade etmekte eşanlamlı fakat farklı lafızlar kullanarak kıaat yapmışlardır. İbn Abdi'l-Berr, yedi vecihten maksadın bu olduğuna dikkat çektikten sonra, ilim ehlinin çoğundan yedi harf'ten muradın bu olduğunu nakletmiştir.
Ebu Ubeyd ve daha başkaları: yedi harf ile muradın farklı lügatler olduğunu söylemişlerdir. Bu

aynı zamanda ***İbn Atıyye***'nin de tercihidir. Bununla kastettikleri en fasih yedi lügattir. Kur'an önce Kureyş lisanı ile indirilmiş, daha sonra ümmetin kureyş lügatinden farklı lügatlerle okumalarına kolaylık gösterilmiştir. Bu durum Arap'ların İslam'a girmesi çoğaldıktan sonra olmuştur. Kur'an'ın bu şekilde okunmasının kolaylaştırma işlemi fetihten sonra olduğu kesindir.

Kısaca[12]anlatılan görüşü benimseyen âlimlerin Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in "Kur'an yedi vecih üzere indirilmiştir." sözlerine getirdikleri yorum şudur: Yani kur'an, okuyana her biriyle okumayabileceğine dair kolaylık sağlayacak şekilde yedi vecih üzere indirilmiştir. Bunlardan dilediğini bırakıp dilediğiyle okuyabilir.

Sanki Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle demiştir: bu tamamen kur'an kıraatini kolaylaştırmak içindir. Nitekim tek vecih üzere okumayı gerekli kılsalardı zor gelecekti.

Daha sonra İbn Hacer el-Askalânî (ö.852), İbn Kuteybe'nin ***Müşkilü'l-Kuran*** isimli eserinde şöyle dediğini nakleder: (Allah Teâlâ'nın kolay kıldığı işlerden birisi de bütün kavimlerin kendi lügatleriyle Kur'an'ı okumalarına izin vermesidir.) Böylece el-Hüzeyl kabilesine mensup birisi حتى حين yerine عتى حين, el-Esed kabilesine mensup birisi (تَعلمون) yerine ta'nın kesresiyle تِعلمـــون, et-Temim kabilesine mensup birisi hemzeli, el-Kureyş kabilesine mensup birisi de hemzesiz okuyordu. Daha sonra İbn Kuteybe şöyle devam ediyor: Şayet her fırka çocukluk, gençlik, olgunluk çağlarından beri alıştığı lügatini bırakıp farklı lügatle okumaya mecbur edilselerdi bu onlara son derece zor gelecekti. Bundan dolayı Allah Teâlâ onlara ihsanda bulunup, kolaylık nasip etti.

Geride geçen hadisten maksat Kur'an'ın her kelimesinin yedi vecih üzere okunması değildir. Eğer böyle olsaydı Allah Rasulü, Kur'an yedi vecih üzere indirildi yerine Kur'an yedi vecih indirildi derdi. Asıl hadisteki maksat Kur'an'dan her hangi bir kelime bir, iki, üç, hatta yedi veçhe kadar okunabilir olduğudur.

İbnü Abdilberr şöyle demiştir: İlim ehlinin çoğu, geride geçen hadiste Hişam ve Ömer'in lügatlerinin aynı olmasına rağmen kıraatte ihtilaf etmiş olduklarından dolayı Kur'an'ın yedi vecih üzere indirilmiş olmasından muradın yedi değişik lügat manasında olmasını inkâr etmişlerdir. Onlar bunu manaları aynı yedi değişik lafzın getirilmesi olarak görmüşlerdir. Aynen (أقبل، تعال، هلم) lafızları gibi.[13]"

İbn Hacer'in şöyle bir mülahazası var; kıraatteki bu istenilen vecihle okuyabilme serbestliği tamamen kişinin arzusuna bırakılmamıştır. Yani dileyen kur'andaki bir kelimeyi kendi lügatinde eşanlamlı olarak bulduğu herhangi bir kelimeyle değiştirme hakkına sahip değildir. Bilakis o veçhin Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'den işitilmiş olmasına riayet edilmelidir. Bunun böyle olduğuna Ömer ve Hişam'ın geride geçen hadisteki şu sözleri işaret eder; "Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) bana böyle okuttu".

Daha sonra İbn Hacer şöyle devam edr: Ancak birçok sahabeden Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'den işitmeksizin değişik vecihlerle okudukları rivayet edilmiştir. Devamı için Fethu'l-Bari'nin 9. cit 22. sayfasına bakın.[14]

Ezcümle:

- Kıraat âlimlerinin bazı mevzilerde tenbih ettikleri hariç, Et-Teysir ve eş-Şatibiyye isimli eserde yazılmış olan yedi vecih kıraatin hepsi mütevatir ve hepsi de Kur'an'ın cüzleri sayılırlar.
- Eşanlamlı bir lafzı diğerinin yerine getirebilme ruhsatı zarurete binaen bir dönem için geçerli idi. Bilahare Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'e Kur'an'ın son defa arz edilişi ile nesih edilmiştir.
- Günümüze kadar mütevatir olarak gelen farklı kıraatler ya tek bir harfin değişik vecihleri olup (تعـــــال هلـــــم gibi) altı tanesi Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) zamanında nesih edilmiştir. Ya da Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'e cem-i nebevî denilen kur'anın Cibril tarafından ona son okunuşundaki ve Hazreti Ebu Bekir'in *(Allah ondan razı olsun)* cem etmesinde ve de akabinde Hazreti Osman'ın *(Allah ondan razı olsun)* beş yıl boyunca uğraşıp Hazreti Ebu Bekir'in *(Allah ondan razı olsun)* cem ettiği nüshayı çoğaltarak değişik İslam beldelerine yollamasından ibaret olan cem etmesinde olduğu gibi korunmuş olan yedi değişik vecihlerdirler. Allah bu önemli çalışmalarını şükrana layık kılsın. Ve Mükâfatlarını büyük yapsın.

Netice olarak bu kıraatler arasındaki ihtilaf, isim farklılıkları olarak anlaşılmalıdır. Yoksa asırlar boyu tabaka tabaka gelmiş mütevatir kıraat olmalarında vaki olan bir ihtilaf olarak anlaşılmamalıdır. Zira bunların mütevatir kıraat olmalarında ve geride de geçtiği gibi

Kur’an’ın cüz’ü sayılmalarında her hangi bir ihtilaf söz konusu değildir.
Umulur ki son derece geniş olan bu konuya dair verilen bu kadar bir açıklama yeterli olur. (Yazmakta olduğum) bu dergi bu hususta daha fazla tafsilat vermeme müsait değildir.
Noksan sıfatlardan münezzeh olan Allah doğru olan için uğraşanın dostudur.[15]

---

[1] Buhari 5027, Ebu Davud 142

[2] Bu beş şehir: Mekke, Medine, Dimeşk, Basra ve Küfe’dir. Hazreti Osman hilafeti döneminde dörtlü bir konsey oluşturulmasını emretmiş, bunun üzerine Zeyd bin Sabit, Abdullah bin Zübeyr, Said bin el-As ve Abdurrahman bin Haris bin Hişam’dan oluşan bir konsey oluşturulmuş. Bu konseyin kontrolünde zikri geçen beş büyük şehir için beş nüsha Kur’an yazılmıştır.

[4] İbnu’l-Cezeri’nin kıraat’a dair yazmış olduğu bir eserdir.

[5] Hz Osman (Allah ondan razı olsun) döneminde kur’an bir den çok (beş) mushafta toplanmıştır. Hz Ebu Bekir (Allah ondan razı olsun) döneminde ise tek mushafta toplanmıştır.

[7] Eş-Şatibi’nin mushaf hattı hakkında yazmış olduğu bir eserdir. Kitabın tam adı “el-Akîletu’r-Râiyye” dir.

[9] Bu hadis, İbn Abdu’l-Ber’in rivayet ettiği uzun bir hadisin son bölümüdür. Burada konunun anlaşılması için hadisin tamamını tercüme etmeyi uygun gördük. Süleyman bin Surad, Ubey bin Ka’ab’dan şöyle rivayet etmiştir. Ben Kur’an’dan bir ayet okudum. Sonra İbn Mes’ud aynı ayeti farklı okudu. Başka birisi ikimizden de farklı okudu. Hemen Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)’ın yanına geldik ve şöyle sordum; sen falan falan ayeti şöyle şöyle okumamış mıydın? İbn Mes’ud’da şöyle dedi; Sen o ayeti şöyle şöyle okumamış mıydın? Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: Hepinizin okuduğu doğru ve güzeldir. Ubey şöyle devam etti; dedim ki “hepimiz doğru ve güzel okumadık”. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) sırtımı sıvazladı ve Ey Ubey! Bana bir melek huzurunda Kur’an okutuluyordu. Ona bir mi ,yoksa iki vecih üzere mi diye sordum. Melek bana iki vecih üzere dedi. Bunun üzerine iki mi yoksa üç vecih üzere mi diye sordum. Melek bana benim yanımdaki üç vecih dedi. Bu şekilde yedi veçhe kadar devam ettik. Bunların her birisi şâfi ve kâfidir. Sen gafur, âlim, halim, semî, alîm, azîz, hakîm, veya bunun gibi (Allah’ın sıfatlarından diğerlerini de) söyleye bilirsin. Yeter ki Azabı rahmetle, rahmeti azapla bitirme” dedi. (el-Beyhekî, Sunenu’l-Kübrâ: 4159)

[11] Zannımca Yahya bin Said’in bu ibareden kastı; Kur’an’daki bilinmeyen bir lafzın diğer kıraatlerde eşanlamlısı geçmesi durumunda bu lafızla ilgili araştırmaların insanlar tarafından terk edilmesidir.

[12] Hâlâ Fethu’l-Bari’den nakletmeye devam ediyor.

[13] Zira hepsinin manası gel demektir.

[14] Daha sonrasında İbnü Hacer, Hazreti Ömer’in İbnu Mes’ud’a istediği vecihle okumasından dolayı sitem ettiğini nakledip, İbn Abdi’l-Ber’inde şöyle dediğini nakletmiştir: Hazreti Ömer’in İbnü Mes’ud’a sitem etmesi İbnü Mes’ud’un yanlış yapmasından değil belki niye bu lügati (el-Hüzeli lügatini) tercih ettiğindendir.

[15] Makâlâtu’l-Kevserî “ma hiye’l-ehrufi’s-seb’a” ünvanlı makalesi.